

SOSYOLOJİK VERİ OLARAK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Hayri ERTEN*

Bir toplumun mevcut veya istikbale yönelik sosyal yapısının ve sosyal değişmesinin iyi anlaşılması ve analiz edilmesi için geçmişteki sosyal yaşam biçiminin de doğru ve gerçekçi şekilde ortaya konulması gereği vardır. Sosyolojik açıdan tarih periyodunda bir sosyal yapının ve onun temel öğelerinden birisinin araştırılması ancak dolaylı gözlem tekniğiyle mümkün olabilmektedir. Bu araştırma tekniğinin veri kaynakları, sözlü, yazılı ve şekillenmiş tarihi eserlerden oluşmaktadır.

Türk toplumunun tarih sürecinde bize en yakın olan Osmanlı toplumu ile alakalı olarak bu veri kaynaklarından hareketle tarihçiler tarafından çeşitli araştırma ve incelemelerde bulunulmuştur. Ancak bu araştırmaların çoğu Tanzimat ve sonrası üzerine yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı Osmanlı'nın yönetim merkezi ve İstanbul ile ilgilenmişlerdir. Bir kısmı da Osmanlı haremî üzerinedir. Bunlara ilave olarak araştırmaların bazıları subjektiflikten kurtulamamışlardır. Bu sebeplerle ki Osmanlı toplumu bize sosyal yönüyle hâlâ kapalı görünmeye devam etmektedir.⁽¹⁾

Halbuki, kayıflarını düzgün tutabilmek için katipler yetiştirip istihdam eden ve arşivciliğe önem veren Osmanlı'nın sosyal yaşamını günümüze yansıtabilecek tapu tahrir defterleri, avarız defterleri, fermanları, kanunnameleri, salnameleri ve şer'îyye sicil defterleri günümüze kadar muhafaza edilebilmiştir. Bu tarihi yazılı belgeler arasında özellikle şer'îyye sicillerinin toplumsal yapı araştırmalarına katkısı dikkate değer noktadadır.

1. Şer'îyye Sicillerinin Sosyoloji Araştırmalarına Katkısı ve Önemi

Osmanlı toplumu belli sınıf, bölge ve şehirden ibaret değildir. Sosyo-kültürel açıdan çeşitlilik arz eden Osmanlı toplumunun sosyal yaşamını tanımının

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi.

(1) Suraiya Faroqhi, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Orta Çağdan Yirminci Yüzyıla**, Çev. Elif Kılıç, 2. Bsk., İst.: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1998, s. 3.

ve tespit edebilmenin veri kaynakları ise, çeşitlidir. İşte yazılı tarihi veri kaynaklarından birisi olan şer'iyeye sicilleri/mahkeme kayıtları, Osmanlı toplumuyla alakalı kapalı kalan birçok yönün aydınlığa kavuşmasına katkı sağlayacak verileri içermektedirler.

Şer'iyeye sicilleri, bölge ve şehirlerin sosyal yapısının monografik olarak araştırılabilmesi için de vazgeçilmez özgün kaynaklardır. Bu mahkeme kayıtları sadece Osmanlı kanunlarının uygulanmasını değil, gündelik hayatın, sosyal ve siyasal müesseselerini en gelişmiş şekliyle yansıtabilme özelliğine sahiptirler⁽²⁾. Şer'iyeye sicilleri tümü ile tespit edilip üzerinde çalışmalar yapıldığında sosyal tarihimiz için bir çok gerçek ortaya çıkacaktır⁽³⁾. Bu sebeptendir ki son yıllarda, tarihçiler yeni tarihsel imar için⁽⁴⁾ mahkeme kayıtlarını ihtiva eden ve Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı yerlerdeki tamamen veya kısmen muhafaza edilen şer'iyeye sicillerine yönelmişlerdir.

Bu yönelim içerisinde bulunan araştırmacılar, ekonomi, aile ve kadın gibi konuları incelemek için en önemli kaynak olarak şer'iyeye sicillerinin ilk sırada yer aldığını⁽⁵⁾ ve bu hususların daha doğru ve daha detaylı resminin çizilmesine bu veri kaynaklarının her geçen gün önemli katkılar sağladığının farkına varmaktadırlar.

Kadı, Osmanlı'da mahalli bir temsilci hüviyetini de taşıması nedeniyle sivil davalar yanında cezai, asayiş, denetleme, belediye, noterlik vb. birçok davaya bakmıştır. Bu nedendir ki, kadı tarafından tutturulmuş sicil defterlerinin "sosyal tarih kaynağı" olarak sessiz büyük tabanın dili vasfını taşıdığını⁽⁶⁾ söylemek mümkündür. Şer'iyeye sicilleri, Osmanlı tarihinin siyasi, mali, iktisadi, ticari, askeri, demografik, kültürel vb. pek çok bakımlardan bilinmeyen veya noksan

-
- (2) Halil Inalcık, "Eyüp Sultan Tarihi Ön Araştırma Projesi", **18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam**, Edt. Tülay Artan, İst.: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1998, s. 5.
- (3) Orhan Türkdoğan, "Türk Ailesinin Yapısı ve Tarihi Gelişimi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 96, s. 28.
- (4) Iris Agmon, "Muslim Women in Court According to the Sijill of Late Ottoman Jaffa and Haifa Some Methodological Notes", In: A. el-Azhary Sonbol (ed.), *Women The Family and Divorce Laws in Islamic History*, Syracuse, NY: Syracuse Univ. Press, 1996, ss. 126-142..
- (5) İlber Ortaylı, "Osmanlı Toplumunda Ailenin Yeri", **Türk Aile Ansiklopedisi**, C. I, Ank.: AAKBY, 1991, ss. 74.
- (6) Feridun M. Emecen, "Osmanlılar'da Devlet, Toplum ve Mahkeme", Edt. Tülay Artan, **18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam**, İst.: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1998, s. 76.

kalan veçhelerini aydınlatmaya yarayan önemli verileri sunan keyfiyette kaynaklardır.

Örneğin, onsekizinci yüzyıl Eyüp sicilleri esas alınarak Eyüp'te toprak, para, kredi ve göç gibi olgular incelenmiştir⁽⁷⁾. Şer'iyeye sicillerinde mirasla ilgili davalarda vefat eden kişinin sahip olduğu eşyaların mahiyeti veya gündelik eşyaları sosyal hayatı yorumlama noktasında önemli veri kaynaklarıdır⁽⁸⁾. Miras bırakanın/murisin eşyaları arasında, dükkanın bulunması, ticaretle meşgul olduğuna dokuma tezgahlarının bulunması, dokumacılıkla uğraştığına, bağ ve hayvanlarının bulunması çiftçilikle geçimini temin ettiğine işaret etmektedir.

Şer'iyeye sicillerinde, toplumun ekonomik ilişkilerinin, üretim veya tüketimlerinin mahiyeti ve sosyal hayattaki görünümünü sosyal açıdan kavramamamıza yardımcı olacak yeterince bilgilere rastlanılabilmektedir. Farklı dine mensup müslüman ve gayr-ı müslimlerin karşılıklı sosyal ilişkilerinin anlaşılmasına yardımcı pek çok olayın kaydı, şer'iyeye sicillerinde yer almaktadır. Gayr-ı Müslimlerin Osmanlı toplumunda sosyal hayattan soyutlanıp-soyutlanmadıklarının tahlil edilmesinde söz konusu defterler önemli bir tarihi gözlem kaynaklarıdır. Mesela, onsekizinci yüzyılın ilk yarısında Gayr-ı Müslimlerin kırsal kesimden daha çok şehire yerleştikleri Konya Şer'iyeye Sicilleri vasıtasıyla anlaşılmaktadır⁽⁹⁾. (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Gayr-ı Müslimlerin Konya'da 18. Yüzyılda Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

Yerleşim Birimi	Sayı	%
Şehir	139	92,7
Köy	11	7,3
Toplam	150	100

Şer'iyeye sicillerinde gerek tereke kayıtlarından, gerekse varisler arasında çıkan anlaşmazlık üzerine mahkemeye intikal edip kaydedilen davalardan

(7) Geniş bilgi için bkz. Tülay Artan (Edt.), **18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam**, İst.: Türk Tarih Vakfı Yay., 1998.

(8) Sosyolog A. Appadurai (edt.)'nin bu doğrultuda "**Social life of Things Commodities in Cultural Perspective**" isimli, Cambridge, 1986'da yayınlanmış bir çalışmasının varlığı tespit edilmiştir.

(9) Hayri Erten, **Konya Şer'iyeye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı (18. Yüzyılın İlk Yarısı)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmış ve yayınlanmamış doktora tezi, 2000, s. 133-135.

hareketle kişilerin gelirlerini tespit etmek mümkündür. Dolayısıyla şer'iyeye sicillerinin ilgili olduğu bölgede toplumun ekonomik bakımdan gelir düzeyi ve tabakalaşması hakkında bilgi edinme ve daha gerçekçi değerlendirmeleri otantik kaynaklara dayanarak yapma fırsatı doğmaktadır. Örneğin Tanzimat döneminde Bursa'da ekonomik bakımdan tabakalaşmayla alakalı oranlar ve değerlendirmeler Bursa Şer'iyeye Sicilleri verileriyle yapılabilmektedir⁽¹⁰⁾

Özgün tarihi yazılı bir kaynak olan şer'iyeye sicilleri, yukarıdaki açıklamalara ilave olarak toplumun aile, ekonomi, siyaset, eğitim ve din gibi temel kurumlarının tarihi gözlemlerle tahlil edilmesine ve sosyolojik tespit ve değerlendirmelerde bulunulmasına katkı sağlayacak önemli verileri içerdiği gözlenmiştir. Bu bakımdan Osmanlı'nın sosyal yapısını araştırma arzusunda olan sosyolog ve din sosyologlarının şer'iyeye sicillerinden faydalanmaları gerekmektedir.

Bu konuda bir örnek vermek gerekirse, onsekizinci yüzyılın ilk yarısında Konya'da polijini/birden fazla kadınla evlenme, tipinin yaygınlık oranı şer'iyeye sicillerinin sunduğu veriler vasıtasıyla istatistiksel bir şekilde % 12,4 olarak gözlenebilmiştir. Buna ilave olarak polijini tipi evlilikle erkeklerin ekonomik durumu, sosyal statüleri, meslekleri, çocuk sahibi olup-olmadıkları ve sahip oldukları çocukların cinsiyetleri arasında karşılıklı ilişkiler tahlil edilebilmiştir⁽¹¹⁾. (Mesela, evli erkeklerin eş sayıları ile çocuk cinsiyetleri arasındaki münasebeti analiz etmek için tablo 2'ye bakınız).

Tablo 2: Konya'da XVIII. Yüzyılda Evli Erkeklerin Eş Sayıları İle Çocuk Cinsiyetlerinin Dağılımı

ERKEKLERİN EŞ DURUMU	ÇOCUK CİNSİYETLERİ			Toplam
	Çocuğu Kız Olanların %	Çocuğu Erkek Olanların %	Çocuğu Hem Kız Hem Erkek Olanların %	
1 Kdn. Evl. Erk.	24,18	14,65	61,16	100
2 Kdn. Evl. Erk.	26,15	16,15	57,7	100
3 Kdn. Evl. Erk.	22,2	14,66	61,1	100

(10) Geniş bilgi için bkz. Abdurrahman Kurt, **Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi (1839-1876)**, Bursa, 1998, s. 112.

(11) Geniş bilgi için bkz. Hayri Erten, a.g.e., s. 56-67.

Yukarıdaki Tablo 2'den sadece kız çocuğu olan evli erkeklerin sadece erkek çocuğu olan evli erkeklere oranla iki veya üç kadınla evlenme konusunda daha arzulu olduklarını anlamak mümkündür. Benzer şekilde, Osmanlı toplumunun temel kurumlarının ve sosyal olgularının birçoğunun monografik olarak araştırılmasına şer'iyeye sicilleri imkan vermektedir. Bu bakımdan şer'iyeye sicilleri esas alınarak araştırmalar subjektiflikten önemli ölçüde uzaklaşabilme fırsatına kavuşabilecektir.

Osmanlı'nın sosyal yaşamını, araştırmalarda daha somut veya istatistiksel rakamlarla destekleyerek gün ışığına çıkarmak daha tatmin edici ve doyurucu olacaktır. Kayseri Şer'iyeye Sicilleri'ni esas olarak XVII. yüzyılda kadınları inceleyen Ronald Jennings⁽¹²⁾ ve aynı şekilde Bursa Şer'iyeye Sicilleri'nde kadınların sosyo-ekonomik statüsünü araştıran Haim Gerber⁽¹³⁾, Batılı araştırmaları şaşırtacak derecede kadınların sosyal yaşamıyla alakalı önemli ve farklı sonuçlara varmışlardır. Bu konuda önemli başka araştırmalar da mevcuttur⁽¹⁴⁾.

Osmanlı şer'iyeye sicilleri sistematik bir şekilde gözlemlenip değerlendirildiğinde örneğin, aile kurumuyla alakalı olarak hâlâ ülke gündeminde tartışılmaya devam edilen birden fazla kadınla evliliğin oranı ve bu çeşit evliliklerin ne gibi amaçlarla gerçekleştirildiği, ailelerin çocuk sayısı oranı, kadınların doğum oranı, kadınların aile ve toplumdaki sosyal statüsü, kadınların boşanabilme oranı ve ailedeki mal-mülk sahibi olabilmeleri gibi önemli konular Osmanlı'nın her bölgesine göre daha gerçekçi şekilde ortaya konulup açıklığa kavuşturulabilecektir. Bu da Müslüman Türk toplumunun ve ailesinin bugününün ve geleceğinin daha iyi kavranılmasına ve bilim dünyasına katkı sağlayacaktır. Şer'iyeye sicilleri, Osmanlı'nın sosyal yapısının karanlıkta kalan yönlerinin aydınlığa kavuşma ivmesi hızlanmış olacaktır. Şer'iyeye sicillerinden yoksun incelemeler, hem otantik veri kaynaklarından eksik, hem de gerçeği yansıtmadaki geçerlilikleri tartışmalara yol açabilecektir.

(12) Bkz. JENNINGS, R.C. "Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records -The Shairia Court of Anatolian Kayseri"- *Jurnal Of The Economic and Social History of the Orient*, Vol. XVIII, Part 1, Leiden, 1975, ss. 53-115.

(13) Bkz. GERBER, Haim, "Bir Osmanlı Şehri Olan Bursa'da Kadının Sosyo-Ekonomik Statüsü (1600-1700)", Çev: Hayri Erten, S.Ü.İ.F.D., Sayı: 8, Konya, 1988, ss. 327-343.

(14) Demirel, Ö-Gürbüz, A-Tuş, M., "Osmanlılar'da Ailenin Demografik Yapısı", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, C. II, Ank.; AAKBY., 1992, ss. 97-161; Hayri Erten, a.g.e., Faroqhi, Surayı, "Eyüp Kadı Sicillerine Yansıdığı Şekliyle 18. yy. Büyük İstanbul'u'na Göç", (Çev. Ahmet Fethi) **Eyüp'te Sosyal Yaşam**, Edt. Tülay Artan, İst.: TVY., 1998, ss. 33-48; Abdurrahman Kurt, a.g.e.

Örneğin, yakın zamanlara kadar yapılan aile ve kadın hakkındaki sosyal tarih araştırmaları İslam hukuk literatürü ve çoğunluğu yabancı olan araştırmacıların fikirlerine dayanmaktadır. Bunların fikirlerinin doğasında kendilerinden hiç ayrılmayan bir kusur mevcuttur. Birinci kaynağı teşkil eden hukuk literatürleri örf ve geleneklerini de içinde barındıran sosyal hayatı yansıtmamakta, ikinci kaynağı teşkil eden gözlemcilerin araştırmaları da kendi ön yargılarının içine karıştığı ana fikirlerini sunmaktadır.

Özellikle Osmanlı aile yapısı üzerine ileri sürülen düşünce, fikir ve görüşler berraklık arz etmemektedir. Zira geçmiş aile yapısıyla ilgili çalışmalar yapılırken veri olarak; genelde idari, aristokrat ve zengin tabakada yer alan, toplumun kültürel merkezinin en lüks olarak tezahür ettiği yaşam biçimi kullanılmıştır⁽¹⁵⁾. Bu tür nedenlerdedir ki, Osmanlı toplumunda ve ailesinde kadınların dini baskılar altında ezildiği⁽¹⁶⁾, onlara sınırlı haklar tanındığı, koca egemenliğine kadınların çoğunlukla boyun eğdiği ve sadece ev hayatına hapsedildiği⁽¹⁷⁾ şeklindeki düşünce ve hipotezlerin tatmin edici derecede bilimsel olarak test edilemediği anlaşılmaktadır. Ayrıca bunlara ilave olarak, Osmanlı ailesinin çocuk sayısı ortalamasının yüksek olduğu, birden fazla kadınla evlenmenin yaygın olduğu, aile üyelerinin özellikle kadınların kendilerinin ayrı olarak mal ve mülk sahibi olmadıkları ve kocalarıyla geçimsizlik durumuna düştüklerinde boşanamayıp çileli ve eziyetli yaşama katlanmak mecburiyetinde kaldıkları şeklinde yaygın kanaatlerin de doyurucu ve tatmin edici biçimde analize tabi tutulmadığı bilinmektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında şer'iyeye sicillerinin sosyolojik incelemeler için ne kadar önemli oldukları ve bu alanda yapılacak araştırmalara sağlayacağı katkıları açıkça anlaşılmaktadır.

2. Şer'iyeye Sicillerinin Sosyolojik Bir Veri Olarak Değerlendirilmesinde İzlenecek Yöntem

Şer'iyeye sicilleri üzerinde sosyolojik olarak çalışmada bulunacak bir araştırmacının çok dikkatli olması gerekmektedir. Zira, sosyolojik analizlere imkan veren bilgiler satır aralarında gizlidir. Bir sosyoloğun araştırması için gereken verilerini daha sistematik olarak kaydetmesi icabeder. Onu tarihçilerden farklı kılan yönlerden bir tanesi de budur. Bu titizlik ve sistematik tutumuyla

(15) Ziya Gökalp, "Aile Ahlakı", **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, Ank.: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., 1992, s. 1080-1089.

(16) Bkz. Şefika Kurnaz, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, İst. M.E.B. Yay., 1996, s. 24-25.

(17) Nermin Abadan-Unat, "İdeoloji Açısından Kadın Araştırmaları", **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Edt. Oya Çitci, Ank.: TODAİE Yay., 1998, s. 5.

sosyolog, incelemek istediği bir sosyal olgu veya bağımlı değişkenini diğer sosyal olgu veya bağımsız değişkenlere göre değerlendirebilecektir. Hatta istatistik tekniğini tarih sürecinin belli bir kesitinde yaşamış bir toplumun belli bir kurumunu incelerken, bu davranışı sayesinde kullanabilme imkanı yakalayabilecektir. Meselâ Osmanlı şer'iyeye sicilleri, aile üzerine yapılacak incelemeler için bu imkanı sağlayan bir özelliğe sahiptir.

Şer'iyeye sicilleri (örnek belgelerde görüleceği üzere), erkeklerin eş sayılarını, eşlerin çocuk sayılarını, bireylerin mensup oldukları dinleri, sahip oldukları mal ve mülkü, toplumda kabul gördükleri sıfatlarını/sosyal statülerini, zaman zaman eğitim düzeylerini, mesleklerini, ailelerin sahip oldukları çocukların cinsiyetlerini, boşanma sebeplerini ve boşanma talebinin kadından mı yoksa erkekten mi geldiğini, bireylerin yerleşim birimlerini, aile üyelerinden kadınların ve çocukların gerek bakım ve mesken masrafı açısından, gerekse mal varlıklarının nasıl korunduğunu ve toplumdaki bazı sapkın davranışları sunmaktadır. Bütün bu bilgiler, belli bir bölge ve tarih periyodu ve belli bir sosyal kurum veya olgu ile sınırlandırılarak, ilgili şer'iyeye sicilleri o bölgenin örnek bir araştırma evreni olarak düşünülüp üzerinde adeta ampirik bir inceleme yapılabilecektir. Ancak, şer'iyeye sicillerini okumazdan önce aşağıdaki veya benzeri bir tablo oluşturup bu tabloya göre verileri kaydedip, sonra sembolik olarak sis-tematize edip, istatistik tekniğiyle değerlendirmek sosyolojik metodolojiye daha uygun görünmektedir. Zira bu şekilde sosyolojik olarak dolaylı gözlemler, değerlendirmeler, karşılaştırmalar ve açıklamalarda bulunmak daha kolay ve gerçekçi olacaktır.

Tablo 3: Şer'iyeye Sicilleri Okunurken Oluşturulabilecek Tablo Örneği

		1	2	3	4
Şer'iyeye Sicili No					
Karar Tarihi					
Cinsiyet	Erkek				
	Kadın				
Dini	İslam				
	Gayr-ı Müslim				
Yerleşim Yeri	Şehir				
	Köy				
Medeni Hali	Evli				
	Boşanmış				
	Dul				
	Bekar				
Eş Sayısı					
Çocuk Sayısı					
Çocukların Cinsiyeti					
Boşanma Sebepleri					
Boşanmayı Kimin Talep Ettiği	Erkek				
	Kadın				
Kişinin Mal Varlığı					
Kişinin Meşhur Sıfatı					
Kişinin Mesleği					
Kişinin Eğitim Düzeyi	Yüksek				
	Orta				
	Düşük				
Nafaka Talebi	Çocuk				
	Kadın				
Mehir Miktarı					
Nişandan Ayrılma Talebi	Erkek				
	Kadın				

Mahmiyye-i Konya'da Sadırlardan Müşekki mahallesi sakinlerinden iken bundan akdem vefat iden İbrahim b. Türac nâm kimesnenin veraseti sulbî kebir oğlu Güldalı ve sulbiye kebîre kızı Hümâye Münhası olup ba'dehü mezbûr Güldalı dahi fevt olup veraseti zevcesi Şerife Zemîne bt. Nurullah ve sulbiye kebîre kızları Asiye ve Fahrî ve Ayişe ve Fatıma ve li-ebeveyn kız karındaşı mezbûre Humaya münhasıra olduğu şer'an zahir ve mütehakkık olduktan sonra mezbure Huma meclis-i şer'i hatır-ı lazım ettevkırde râfi'atü'l-kitap merkûme Şerife Zemine mahzarında üzerine da'va ve takrir-i kelâm idüp bundan akdem fevt olan babam müteveffayı merkûmun iş bu yedimde olan defter mûcibince terekesini karındaşım müteveffayı merkûm Güldalı zabt idüp bana hissemi virmeyüb ba'dehü Güldalı dahi fevt olup bi'l-cümle terekesini mezbûre Şerife Zemine zabt itmekle halen babam müteveffayı merkûm İbrahim terekesinden ve karındaşım müteveffayı merkûm Güldalı terekesinden hisselerimi mezbûre Şerife Zemine'den talep eylediğimde edadan imtina' ider, sual olunup alıniverilmesi matlubumdur didik de ğıbbü's-sual mezbûre Şerife Zemine cevabında karındaşı zevcim müteveffayı merkûm Güldalı terekesinden ber mücibi defteri kassam mezbûre Hümâ'nın hissesine üç kuruştân bir semen noksan zimmetimdedir deyü ikrar ve lakin tarihi kitaptan bir sene mukaddem zevcim müteveffayı merkûm Güldalı ile mezbûre Hümâ babaları müteveffayı merkûmun terekesini kassam nâibi olan Mehmet Efendi huzurunda ber mucibi defteri kassam taksim idüp mezbûre Hümâ'nın hissesine kırk dokuz kuruş bir sülüs isabet etmekle meblağı mezbûr kırk dokuz kuruş bir sülüsü alup babası terekesine mü'teallık amme-i deavîden karındaşı müteveffayı merkûm Güldalı'nın zimmetini ibrâ ve iskat eyledi deyü def'ala mukabele idecek. Ğıbbü'l-istintak mezbûre Hümâ cevabında minvâli meşruh üzere kırk dokuz kuruş bir sülüs babası terekesinden karındaşı Güldalı yedinden ahz ve kabz eylediğini ikrar velâkin veçhi meşrûh üzere zimmetini ibra eylediğini inkar edecek. Dafi'i mezbure Şerife Zemine'den def'ı meşruhunu mübeyyin beyyine talep olundukda udûlu ricâl ahrârı müslimînden Bulatlar mahallesinden Himmet b. El-hac Ali ve Abdi Beşe b. Osman ve Süleyman el-Hac Ömer namı kimesneler liecli'ş-şehade meclisi şer'a hazirûn olup eserü'l istişhâd fi'l-vakı' tarih-i kitaptan bir sene mukaddem bizim huzurumuzda müteveffayı merkûm Güldalı mezbûre Humâ ile babaları müteveffayı merkûmun terekesini kassam nâibi olan Mehmet Efendi huzurunda ber mucibi defteri kassam taksim idüp mezbûre Huma hissesine isabet iden kırk dokuz kuruş bir sülüsü ahz ve kabz ve babası terekesine müteallık amme-i de'avîden karındaşı müteveffayı merkûm Güldalı'nın zimmetini

üzerine bi'l-vekâle da'va ve takrîr-i kalam idüp mezbûr Mustafa Beğ müvekkilemin bi'l-cümle envâl ve eşyasını bilâ rıza ahz ve be'y ve semenini kendi umûruna sarf ittiğinden mâ a'dâ ekseri eyyamda sürb-ü hamr idüp sekrânen üzerine gelüp darb ve envâi cevri ve eziyyet itmekten hali değildir. Suâl olunup mücibi şer'îyyesi icra olunması matlûbumdur didikde ğıbbü's-sual ve akîbü'l-inkâr ve ba'de'l-istişhâd udulü müsliminden el-Hac koca Ağa b. Ahmet ve Yahya Beğ b. Abdi Beğ nâm kimesneler li-eclişşehâ-de meclisi şer'a hazîrân olup eseru'l-istişhad fi'l-vaki' merkûm Mustafa Beği biz ekseri eyyamda sekrânen gördük. Biz bu hususa şahidleriz şehâdet dahi iderüz deyü edâi şehadet şer'îyye eylediklerinde ba'de'l-ta'dil ve t-tezkiye şehâdetleri makbûle olmağın. Takrîr için zabıtına tebeyyüne yedle mâ veka' bi't-talep ketb olundu. Fi'l-yevmi't-tasi' min Cemâdil-Ahr li-sene selâse aşrate ve mie ve elf.

3. Ailede Statüsü ve Rolünü Aşarak Karısını Döğen Kocanın Karısı Tarafından Dava Edilmesi (Konya Şer'îyye Sicilleri, 41, S. 70/3.)

حججه فقيدہ چيضا اونجا حکمہ سکنہ لرندن باعنه الکتاب ما علیہ نبتہ ابرہم نام
 خاتمه چيلى شرع خطرا از الموقرہ زوج ابرہم محض نده او قتلہ
 دعوی و تقدير کلام ایدوب تا یخ کنجا بدک بزکون تقدم بن کندر
 حالک قدرلم اچنده اتمک بلخ ایتم ایلر زوج مزبور ابرہم او طونه چوق
 استعمال و اسراف ایلرک دفع الیانه ایدوب اور غمانله نیت خوب ایدوب
 طبعی غرض باشمہ دکنز بالکل اعضای من بده ایتمہ در سوال اولسون
 موجب شرعیسه اولا اولنار مطلوب عدل دیدکله نیت سوال مزبور
 ابرہم جوانیلا خصوصه سو قدر اچمنه مذکوره ضرب ایلدغ
 دیر اقدار و اعتراف اتمکین تقدير برله مازوقه مالکیت کتبه
 اولندرک الیوم التامین عتومہ صفدر لیلرک دست
 شتمه و مانه کتبه

ملا علی
 قلم علی
 علی

مصطفی
 تقی

6. Kadınlı Erkeğin Nikahlarını Mahkemeye Kaydettirmeleri (Konya Şer'iyeye Sicilleri, 42, s. 91/2)

بوزکیر قازاسینا تابو اکیلیسه نئم کاریه ساکینلریندن فاتیمه بی.
 مهمد نئم هاتون معلی شری راتری لازیمی ت-تفکیرده ایش بو رافیو'ل-کتاب ابدی
 بی. ولی نئم کیمسنة ماهزاریندا بی تاف'یه اکرار-ی ساهی شری و ایترافی ساریه
 میده ای دیوب یدی بین اکیچه مهر-ی موعجل و بیینمیزده ما'لوم اولان مهر-ی
 موعجل ایله نئفسیمی مئزبور ابدی'یه تاریه کیتاپتان یریمی گون موقاددم
 تئزویق و تئکیه ایلدیم دیدیک ده مئرکوم ابدی بن داهی بو وئچه موهاریر
 مئزبوره فاتیمه بی. مهمد نامی هاتونو تاریه کیتابدان یریمی گون موقاددم
 یدی بین اکیچه مهر-ی موعجل و بیینمیزده ما'لوم اولان مهر-ی موعجل ایله
 تئزویق و کابل ایلدیم دیدیک ده ما'کاکا'ا بی'ت-تالاب کتب اولدو. فی'ل-یئیمی'س-سانی
 وئ'ل-اشرین مین شهر-ی رامازان ال-موبارهک لی-سنة سمانی اشرته و میه وئ الف.

ابدی بی. ولی نئم کیمسنة ماهزاریندا بی تاف'یه اکرار-ی ساهی شری و ایترافی ساریه
 میده ای دیوب یدی بین اکیچه مهر-ی موعجل و بیینمیزده ما'لوم اولان مهر-ی
 موعجل ایله نئفسیمی مئزبور ابدی'یه تاریه کیتاپتان یریمی گون موقاددم
 تئزویق و تئکیه ایلدیم دیدیک ده مئرکوم ابدی بن داهی بو وئچه موهاریر
 مئزبوره فاتیمه بی. مهمد نامی هاتونو تاریه کیتابدان یریمی گون موقاددم
 یدی بین اکیچه مهر-ی موعجل و بیینمیزده ما'لوم اولان مهر-ی موعجل ایله
 تئزویق و کابل ایلدیم دیدیک ده ما'کاکا'ا بی'ت-تالاب کتب اولدو. فی'ل-یئیمی'س-سانی
 وئ'ل-اشرین مین شهر-ی رامازان ال-موبارهک لی-سنة سمانی اشرته و میه وئ الف.

قاضی
 ابدی بی. ولی نئم کیمسنة ماهزاریندا بی تاف'یه اکرار-ی ساهی شری و ایترافی ساریه
 میده ای دیوب یدی بین اکیچه مهر-ی موعجل و بیینمیزده ما'لوم اولان مهر-ی
 موعجل ایله نئفسیمی مئزبور ابدی'یه تاریه کیتاپتان یریمی گون موقاددم
 تئزویق و تئکیه ایلدیم دیدیک ده مئرکوم ابدی بن داهی بو وئچه موهاریر
 مئزبوره فاتیمه بی. مهمد نامی هاتونو تاریه کیتابدان یریمی گون موقاددم
 یدی بین اکیچه مهر-ی موعجل و بیینمیزده ما'لوم اولان مهر-ی موعجل ایله
 تئزویق و کابل ایلدیم دیدیک ده ما'کاکا'ا بی'ت-تالاب کتب اولدو. فی'ل-یئیمی'س-سانی
 وئ'ل-اشرین مین شهر-ی رامازان ال-موبارهک لی-سنة سمانی اشرته و میه وئ الف.

Bozkır kazasına tabi Akkilise nâm karye sakinelerinden Fatıma bt. Mehmed nâm hatun meclisi şer'i hatırı lazımı't-tevkirde iş bu râfiu'l-kitab Abdi b. Veli nâm kimesne mahzarında bi tav'ihâ ikrar-ı sahihi şer'i ve itirafı sarihi müddei idüb yedi bin akçe mehr-i müeccel ve beynimizde ma'lum olan mehr-i muaccel ile nefsimi mezbûr Abdi'ye tarihi kitaptan yirmi gün mukaddem tezvic ve tenkih eyledim didik de merkûm Abdi ben dahi bu veçhe muharrir mezbûre Fatıma bt. Mehmed namı hatunu tarihi kitaptan yirmi gün mukaddem yedi bin akçe mehr-i müeccel ve beynimizde ma'lum olan mehr-i muaccel ile tezvic ve kabul eyledim didik de mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sâni ve'l-ışrin min şehr-i Ramazan el-Mübârek li-sene semânî aşrate ve mie ve elf.

